

BOŻE NARODZENIE W RODZINIE

Świąteczne tradycje, rytuały i obrzędy domowe

Wigilia Narodzenia Pańskiego

Adwent wprowadza w niezwykle dla chrześcijan czas — Boże Narodzenie, obchodzone na pamiątkę tego, że Chrystus Pan, Syn Boży, przyjął ludzkie ciało i stał się jednym z ludzi, a tym samym naszym Bratem. Dzięki Niemu Boga możemy nazywać Ojcem, a wszyscy jednoczymy się w wielką rodzinę. W niezwykle misterium tych Świąt pozwala się zagłębić Wigilia Uroczystości Narodzenia Pańskiego, która z wielu względów ma tak doniosły rodzinny charakter. Zbliża ludzi do siebie, niweluje podziały i pobudza do czynienia dobra oraz pomagania słabszym. W tym dniu serca otwierają się szeroko. Szczególnie pamięta się o samotnych, opuszczonych, biednych i cierpiących.

Przeżywaniu Wigilii i Świąt towarzyszy bogata obrzędowość, sięgająca pierwszych wieków chrześcijaństwa, która w połączeniu ze Słowem Bożym i modlitwą tworzy swoistą liturgię domowego Kościoła. W Polsce dochodzi do tego jeszcze bogata rodzima tradycja, jaką warto przekazywać kolejnym pokoleniom. Uczta wigilijna ma zatem podwójny charakter: rodzinny i religijny. Głębokie przeżycia tego wieczoru jednoczą zgromadzonych i pozostawiają najpiękniejsze wspomnienia na dalsze życie dzieci.

Słowo ‘wigilia’ oznacza z łacińskiego „oczekiwanie, czuwanie nocne”. W kontekście świąt jest to „nocne religijne świętowanie”, czy też „dzień przed większą uroczystością”. Obrzędy wigilijne opisywane są w Starym i Nowym Testamencie w kontekście większych uroczystości, a także każdego szabat. Było to wówczas przygotowanie do odpoczynku świątecznego. Z wigilią wiązało się przygotowanie potraw (by nie naruszać świętowania) oraz odprawienie stosownych modlitw i ceremonii.

Powstałe w Polsce zwyczaje wigilijne przetrwały niemalże od początków chrześcijaństwa naszego państwa i zyskały wielką rangę wśród tradycji narodu. Obecnie, w czasach globalizacji, zacierania się różnic, szumu informacyjnego i nasilającego się konsumpcjonizmu ogromnie ważne okazuje się głębokie zakorzenienie w tradycjach i poczucie stałości. Celebrowanie Świąt oraz kultywowanie tradycji daje poczucie bezpieczeństwa, ponieważ odnosi się do zwyczajów wypracowanych z miłością przez wieki przez naszych przodków. Wiele z tych obrzędów można zachowywać w niezmienionej formie, inne zmodyfikować do rodzinnych potrzeb i możliwości. Warto dokładać starań, aby opisane zwyczaje i obrzędy weszły do obchodów wigilijnych w naszych domach.

ZWYCZAJE I OBRZĘDY WIGILIJNE

Post ścisły. W Polsce tradycyjnie zachowywało się całodzienny ścisły post w wigilię Bożego Narodzenia. Powstrzymywano się wówczas od spożywania mięsa i tłuszczów zwierzęcych, ograniczając również liczbę posiłków. Jakościowy post trwał do północy, natomiast ilościowy do „pierwszej gwiazdki”, czyli tradycyjnego rozpoczęcia wieczerzy wigilijnej. Obecnie całodzienny post w Wigilię pozostał tylko tradycją.

Snopy zboża. Dawnym zwyczajem, głównie na wsiach, było przynoszenie przed wieczerzą wigilijną do mieszkania snopu zboża i umieszczanie go w kącie pokoju. Można powiązać jego symbolikę z nazwą miejsca urodzenia Syna Bożego — Betlejem, tzn. „dom chleba”. Dziś tę tradycję oddają duże, przyozdobione wazony z kłosami różnych zbóż, ustawione na stole lub w kącie pokoju.

Siano wigilijne. Do dziś przetrwał zwyczaj wkładania pod obrus na wigilijnym stole lub wykładania na talerzyk z opłatkiem sianka. Łączy on symbolikę dawnych świąt agrarnych z ubóstwem groty betlejemskiej, w której Matka Boża złożyła Jezusa po urodzeniu w żłobie na sianie. Zwyczaj umieszczania sianka na stole poprzedzony może być domowym obrzędem błogosławieństwa wykonywanym na początku wieczerzy.

Potrawy wigilijne. Według dawnej tradycji liczba potraw i ich rodzaje na wieczerzy wigilijnej zależały od stanu społecznego rodziny oraz regionu Polski. W domu chłopskim spożywano siedem potraw, w szlacheckim — dziewięć, a przy pańskim stole — jedenaście. Współcześnie utrzymało się dwanaście dań lub nieparzysta ich liczba. Wśród potraw zawsze jest zupa (rybna, migdałowa, grzybowa, postny żur lub czerwony barszcz), a ponadto dania z kaszy, klusek, ryb, kapusty, grochu, maku, suszu, miodu, pszenicy, grzybów.

Wolne miejsce przy stole. Choć jest to stosunkowo młoda tradycja, silnie zakorzeniła się wśród polskich rodzin. Puste miejsce pozostawiamy „przygodnym gościom” lub bliskim zmarłym, wyrażając tym samym serdeczną pamięć o tych, którzy nie mogą spędzić z nami Świąt. Zwyczaj ten podkreśla również wspólnotę całego mistycznego ciała Jezusa Chrystusa.

Pierwsza gwiazda. Tradycyjnie kolację wigilijną rozpoczyna się z pojawieniem się pierwszej gwiazdy na niebie. Jest to pamiątka gwiazdy betlejemskiej, jaka ukazała się Mędrcom poszukującym Chrystusa (Mt 2,10).

Oplątek wigilijny. Opłatki, z łac. ‘oblatum’, czyli „dar ofiarny”, są śladem eulogii starochrześcijańskich, czyli chlebów ofiarnych, które składano na ołtarzu podczas przygotowywania darów eucharystycznych. Część z nich była konsekrowana, a część rozdawana zamiast Eucharystii tym, którzy nie przyjmowali Najświętszego Sakramentu oraz chorym i nieobecny na Zgromadzeniu. Eulogie były i są znakiem jedności oraz miłości chrześcijańskich wspólnot.

Oplątki, jakie dziś znamy, zaczęli wypiekać zakonnicy z klasztoru benedyktyńskiego we Francji. Gdy się upowszechniły, wypiekano je na plebaniach i w klasztorach, po czym roznoszono po domach w Adwencie jako wyraz jedności parafialnej wiernych.

Do dziś jest to nieodłączny i najważniejszy element Wigilii to łamanie się opłatkiem, składanie sobie życzeń i pojednanie. Jest to dla niejednej osoby najbardziej wzruszający moment.

Obrzędu błogosławieństwa opłatków dokonuje się zwykle po przeczytaniu Ewangelii. Po błogosławieństwie i złożeniu ogólnych życzeń następuje łamanie się opłatkiem.

Świeca wigilijna i świeca bożonarodzeniowa. Zwyczaj zapalania świecy wigilijnej zrodził się prawdopodobnie w Holandii, gdzie bogato zdobiony lampion wieszano przed wejściem do domu. Był to znak zaproszenia do siebie Świętej Rodziny.

W polskich rodzinach coraz powszechniej na początku wieczery wigilijnej zapala się świecę, która po odczytaniu Ewangelii, modlitwach, życzeniach i łamaniu się opłatkiem przenoszona jest na okno od ulicy, aby oświecała drogę wędrowcom i zapraszała do wspólnoty.

Świeca bożonarodzeniowa. Jej symbolika nawiązuje do Ewangelii określającej Jezusa „światłością świata”, „która oświeca każdego człowieka, gdy na świat przychodzi” (J 1,9). Jest zatem najbardziej wymownym symbolem przychodzącego do nas Jezusa. Wartościowym zwyczajem jest rodzinne przygotowywanie na Święta Narodzin Chrystusa świecy urodzinowej — w kolorze białym, złotym lub czerwonym, udekorowanej religijnymi i rodzinnymi symbolami. Taką świecę pali się podczas wspólnych modlitw, posiłków i spotkań w ciągu całego Okresu Narodzenia Pańskiego. Świecę bożonarodzeniową można UROCZYŚCIE POBŁOGOSŁAWIĆ po wieczery wigilijnej, przed I Nieszporami lub w dzień Uroczystości Narodzenia Pańskiego przed Jutrznia bądź przed świątecznym śniadaniem.

ZWYCZAJE I OBRZĘDY BOŻONARODZENIOWE

Szopka i żłóbek z figurką Dzieciątka Jezus. Pierwsza „Szopka” pojawiła się w 1223 roku, a pomysłodawcą był św. Franciszek z Asyżu. Żywe wyobrażenie żłóbka, owoc serca tego niezwykłego świętego, rozprzestrzenił się szybko najpierw na całe Włochy, potem Europę i na cały świat. Jego zasadniczą treścią, bez względu na kulturę, narodowość i aranżację, pozostała autentyczność ewangeliczna – szkoła prostoty, ubóstwa i pokory. I o tym powinno się przede wszystkim pamiętać, aranżując żłóbek.

Warto przygotować go również w domu, angażując dzieci. Aby żłóbek nie stanowił jedynie ozdoby, warto organizować wokół niego osobne obrzędy (opisane dalej) podkreślające religijny charakter i wzbogacające świadomość religijną następnych pokoleń. Przeżycia bożonarodzeniowe wzbogaci ponadto OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA DZIECI PRZY ŻŁÓBKU, dokonywany przez rodziców po wieczery wigilijnej lub w dzień Bożego Narodzenia. Błogosławieństwo można powtórzyć jeszcze w uroczystość św. Rodziny, którą obchodzi się w niedzielę po Bożym Narodzeniu.

Choinka. W niemal każdym domu pojawia się udekorowana choinka. Zwyczaj pochodzi z Niemiec, prawdopodobnie pojawił się tam w XV w. W Polsce wcześniej podwieszano pod sufitem gałąź sosny lub świerku albo małą choinkę czubkiem do dołu. Pojawiały się także małe „choineczki” podwieszane czubkiem ku dołowi. Dekorowanie drzewka to pozostałość po aryjskim „drzewie życia”, którego ślady w sztuce lub obyczajowości znajdziemy wszędzie, dokąd dotarli Ariowie. Ozdabianie choinki ma głęboki teologiczny sens.

Choinka jest symbolem rajskiego Drzewa Życia, a ubiera się ją w dniu, w którym wspominamy Adama i Ewę — pierwszych rodziców, czyli w Wigilię. Przypomina nam ona o upadku i Odkupieniu rodzaju ludzkiego. Odkupieniu dokonany na drzewie krzyża.

Chociaż w Polsce nie istniał zwyczaj BŁOGOSŁAWIENSTWA CHOINKI, warto go wprowadzić do tradycji bożonarodzeniowej rodziny chrześcijańskiej. Obrzęd ten można wykonać po wieczerzy wigilijnej.

CHRZEŚCIJAŃSKI OBRZĘD WIECZERZY WIGILIJNEJ

Poniższym propozycjom obrzędów wieczerzy wigilijnej z reguły przewodniczy ojciec – głowa rodziny, lub ze słusznych względów ktoś inny. Słowa modlitw należy odmawiać powoli, z pobożnością, pamiętając o tym, że razem z nami zasiada do stołu sam Chrystus, złożony przed wiekami jako Dziecię Boże na sianie.

Do głównych obrzędów można dodać na początku obrzędy błogosławieństwa siana wigilijnego, świecy wigilijnej, a na końcu, po kolacji – choinki i świecy bożonarodzeniowej.

Przed rozpoczęciem Wilii w centralnym miejscu ustawiamy świecę, opłatek i otwartą księgę Pisma Świętego (może też być Nowy Testament lub tylko księga Ewangelii). Pod obrusem umieszczamy sianko, błogosławiąc je.

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA SIANA WIGILIJNEGO

Prowadzący: † Wspomożenie nasze w imieniu Pana.

Wszyscy: † Który stworzył niebo i ziemię.

Prowadzący: Módlmy się. Wszechmogący wieczny Boże, racz pobłogosławić to siano, które umieściliśmy na stole wigilijnym, by przypominało nam ubóstwo groty betlejemskiej, w której narodził się w ciele Twój Syn Jezus Chrystus i spraw, abyśmy nie troszczyli się o to, co mamy jeść lub pić, w co mamy się przyodzierać, lecz byśmy zabiegali o sprawy Królestwa Bożego i radowali się z obecności w naszej rodzinie Twojego Syna Jezusa Chrystusa, który z Tobą żyje i króluje na wieki wieków.

Ojciec lub inna osoba prowadząca kropi siano wodą święconą i umieszcza je na środku stołu.

Obrzędy wieczerzy wigilijnej rozpoczynamy po zachodzie słońca, gdy na niebie pojawi się pierwsza gwiazda lub gdy usłyszymy wieczorne dzwony na Anioł Pański.

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA ŚWIECY WIGILIJNEJ

Przed zapaleniem i umieszczeniem świecy w oknie bądź przed wejściem do domu możemy ją pobłogosławić, stosując poniższy obrzęd.

JEŻELI WCZEŚNIEJ NIE NASTĄPIŁO BŁOGOSŁAWIENSTWO SIANA, ROZPOCZYAMY SŁOWAMI:

Prowadzący: † Wspomożenie nasze w imieniu Pana.

Wszyscy: † Który stworzył niebo i ziemię.

JEŻELI ROZPOCZĘTO OD BŁOGOSŁAWIENIA SIANA, PROWADZĄCY KONTYNUUJE PO UMIESZCZENIU SIANA NA STOLE:

Prowadzący: Módlmy się.

Po chwili milczenia Prowadzący mówi:

Prowadzący: Błogosławiony bądź, Panie,
Najlepszy nasz Ojciec.
Który dałeś nam Swojego Syna
Narodzonego z Dziewicy Maryi
jako jedyną i prawdziwą
Światłość świata.
Prosimy Cię, † pobłogosław nas

Robi na sobie znak krzyża, a wraz z nim czynią to również wszyscy obecni.

i tę świecę, którą zapalamy
w wieczór wigilijny,
by przyświecała drogę
wszystkim pielgrzymującym.

Matka, najstarsze dziecko lub wyznaczona osoba zapala świecę, po czym prowadzący mówi dalej:

Niech Jezus Chrystus
rozproszy światłem Ewangelii
ciemności całego świata,
by Radosna Nowina dotarła
aż po krańce ziemi.
Nas wszystkich prowadź zawsze
drogą zbawienia.
Przez Chrystusa, Pana naszego.

Wszyscy: Amen.

WIECZERZA WIGILIJNA

BEZ BŁOGOSŁAWIENSTWA SIANA I ŚWIECY ROZPOCZYNAJMY SŁOWAMI:

Wybrana osoba zapala świecę.

Prowadzący: † W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego.

Wszyscy: Amen.

ALBO:

Prowadzący: Oto światłość, która w noc dzisiejszą przyszła na ziemię, by rozproszyć ciemności grzechu.

Wszyscy: Bogu niech będą dzięki.

Prowadzący: W imię Ojca † i Syna † i Ducha † Świętego.

Wszyscy: Amen.

PO BŁOGOSŁAWIENSTWIE SIANA I ŚWIECY, PROWADZĄCY KONTYNUUJE:

Prowadzący: W sześćdziesiątym piątym tygodniu lat według proroctwa Daniela, w sto dziewięćdziesiątej czwartek olimpiadzie — według kalendarza greckiego, w 752 roku po założeniu miasta Rzymu, w 42 roku panowania Oktawiana Augusta, cesarza rzymskiego, gdy w całym świecie nastął pokój, zechciał Jezus Chrystus, wieczny Bóg i Syn wiecznego Ojca, świat uświęcić przez swoje błogosławione przyjście. Dlatego święcimy dziś narodzenie Pana naszego Jezusa Chrystusa według ciała. Z głęboką wiarą, jak to czynili nasi ojcowie, odczytamy słowa Ewangelii opisującej to najradośniejsze dla całej ludzkości wydarzenie narodzin Syna Bożego.

ALBO:

Prowadzący: Blisko dwa tysiące lat temu przyszedł na świat Jezus Chrystus, Syn Boży, rodząc się w stajni betlejemskiej jako bezbronne Dziecię. Opowiada nam o tym Ewangelia. Stojąc, posłuchajmy z wiarą, jak to czynili nasi przodkowie, słów Ewangelii opisującej to najradośniejsze dla całej ludzkości wydarzenie narodzin Syna Bożego, Jezusa Chrystusa.

EWANGELIA

(Łk 2, 1–14)

W owym czasie wyszło rozporządzenie Cezara Augusta, żeby przeprowadzić spis ludności w całym państwie. Pierwszy ten spis odbył się wówczas, gdy wielkorządcą Syrii był Kwiryniusz. Wybierali się więc wszyscy, aby się dać zapisać, każdy do swego miasta. Udał się także Józef z Galilei, z miasta Nazaret, do Judei, do miasta Dawidowego, zwanego Betlejem, ponieważ pochodził z domu i rodu Dawida, żeby się dać zapisać z poślubioną sobie Maryją, która była

brzemienna. Kiedy tam przebywali, nadszedł dla Maryi czas rozwiązania. Porodziła swego pierworodnego Syna, owinęła Go w pieluszki i położyła w żłobie, gdyż nie było dla nich miejsca w gospodzie.

W tej samej okolicy przebywali w polu pasterze i trzymali straż nocną nad swoim stadem. Naraz stanął przy nich anioł Pański i chwała Pańska zewsząd ich oświeciła, tak że bardzo się przestraszyli. Lecz anioł rzekł do nich: «Nie bójcie się! Oto zwiastuję wam radość wielką, która będzie udziałem całego narodu; dziś w mieście Dawida narodził się wam Zbawiciel, którym jest Mesjasz Pan. A to będzie znakiem dla was: Znajdziecie Niemowlę, owinięte w pieluszki i leżące w żłobie». I nagle przyłączyło się do anioła mnóstwo zastępów niebieskich, które wielbiły Boga słowami: «Chwała Bogu na wysokościach, a na ziemi pokój ludziom Jego upodobania».

Oto Słowo Pańskie.

Wszyscy: Chwała Tobie, Chryste.

Po odczytaniu tekstu Pisma Świętego ojciec rodziny zachęca do chwili milczenia i cichej modlitwy. Można też zaśpiewać kolędę „Bóg się rodzi” lub „Wśród nocnej ciszy”. Następnie ma miejsce błogosławieństwo opłatków i modlitwa prósb.

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO OPLATKÓW

Po ucałowaniu księgi Pisma Świętego przewodniczący mówi:

Prowadzący: Wychwalajmy Boga i dziękujmy Mu za to, że tej nocy zesłał na świat swojego umiłowanego Syna. Błagajmy go o błogosławieństwo, abyśmy w duchu miłości podzielili się opłatkiem i spożyli tę wieczerzę.

Chwila modlitwy w milczeniu. Następnie prowadzący odmawia modlitwę błogosławieństwa.

Prowadzący: Błogosławiony jesteś, Panie, Boże wszechświata, bo dzięki Twojej hojności otrzymaliśmy chleb, który jest owocem ziemi i pracy rąk ludzkich. Ty z miłości posłałeś na świat swojego Jednorodzonego Syna, który pod postacią chleba daje nam swoje Ciało jako pokarm i zadatek nieśmiertelności. Na pamiątkę Jego Narodzenia mamy dzisiaj zasiąść do wspólnego stołu i łamać się opłatkiem.

Pobłogosław † nas i te opłatki, którymi będziemy się dzielić zwyczajem naszych ojców i składać sobie wzajemnie świąteczne życzenia. Napełnij nasze serca życzliwością, miłością i pokojem, abyśmy codziennym postępowaniem potwierdzali to, co wypowiadać będziemy ustami. Spraw, abyśmy byli dla siebie nawzajem dobrzy jak chleb i kiedyś zgromadzili się na braterskiej uczcie w Twoim królestwie. Przez Chrystusa, Pana naszego.

Wszyscy: Amen.

ŻYCZENIA WIGILIJNE

Następnie prowadzący zwraca się do rodziny tymi lub podobnymi słowami:

Prowadzący: Wiarą zespoleni wołajmy do Chrystusa złożonego na sianie:

Obdarz nas miłością i pokojem.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Prowadzący: Chryste, który przyszedłeś na ziemię, „aby wszyscy byli jedno”, zgromadź całą ludzkość w jedną rodzinę kochających się twoich dzieci.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Prowadzący: Zbawicielu świata, który ubogi i pokorny narodziłeś się w stajni betlejemskiej, wspomnij na ubogich i pociesz smutnych.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Prowadzący: Chryste, który miałeś wielu przyjaciół na ziemi, otaczaj opieką tych, którzy ślą nam życzenia świąteczne, którzy o nas pamiętają i wszystkich naszych przyjaciół.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Prowadzący: Synu Boży, który stąpiłeś na ziemię, aby wszystkich zaprowadzić do nieba, przyjmij dzisiaj zmarłych N. i N. do Twojej światłości.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Ojciec nasz...

Prowadzący: Chryste, nasz Zbawicielu, który zająłeś ostatnie miejsce na tej ziemi i dałeś nam wzór życia w miłości, prosimy: zamieszkaż w naszej rodzinie i jednocz nas w Twojej miłości. A teraz błogosław te dary, które z wdzięcznością będziemy spożywali. Który żyjesz i królujesz na wieki wieków.

Wszyscy: Amen.

Wszyscy łamią się oplatkiem, przekazują sobie pokój.

ALBO:

Prowadzący: Chrystusa, który przyszedł na świat, aby nas zbawić, prosimy słowami:

Obdarz nas miłością i pokojem.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Prowadzący: Panie Jezu Chryste, nasza Mocy, pomnij na swój Kościół, którego jesteśmy członkami i na tych, których powołałeś do poznania swojej prawdy.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Prowadzący: W duchu Twojej mądrości prowadź tych, którzy nami rządzą, aby kierowali nami w pokoju.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Prowadzący: Panie Jezu, który narodziłeś się w ubóstwie i poniżeniu, pomnij na smutnych, osamotnionych i cierpiących.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Prowadzący: Spraw, aby małżeństwa i rodziny niemające własnego domu jak najszybciej znalazły się u siebie.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Prowadzący: Naszym zmarłym (rodzicom, braciom, znajomym), racz dać zmartwychwstanie i życie wieczne oraz radość, którą dałeś światu, rodząc się w stajni betlejemskiej.

Wszyscy: *Obdarz nas miłością i pokojem.*

Ojcze nasz...

Prowadzący: Panie Jezu Chryste, który w dzisiejszą noc przyszedłeś na świat, rodząc się w grocie betlejemskiej z Najświętszej Maryi Panny, przyniosłeś pokój całemu światu i uświęciłeś życie rodzinne, pozostań w naszej rodzinie i zespól ją więzami Twojej miłości, a słowo Twoje niech w nas przebywa z całym swym bogactwem. Który żyjesz i królujesz na wieki wieków.

Wszyscy: Amen.

Prowadzący: Pobłogosław, Panie Boże, nas, pobłogosław ten posiłek, tych, którzy go przygotowali, i naucz nas dzielić się chlebem i radością ze wszystkimi. Przez Chrystusa, Pana naszego.

Wszyscy: Amen.

Prowadzący: Obecnie w duchu miłości i przebaczenia przełamiemy się opłatkiem — chlebem miłości. Otwierając serca naszej miłości wzajemnej, otwieramy je na przyjście Pana. Niech w Nim każdy człowiek znajduje dobroć i przyjaźń. Niech wszyscy, którzy żyją w naszej rodzinie i odwiedzają nasz dom, będą szczęśliwi, zdrowi, serdeczni, niech mają zawsze dobre zamiary i aby wszyscy wszędzie się radowali. Niech Pan będzie zawsze z nami w naszym domu i niech sprawi, abyśmy uczestnicząc w tej wieczerzy, stali się uczestnikami Jego radości w królestwie Bożym.

Wszyscy łamią się opłatkiem, przekazują sobie pokój. Nie trzeba składać życzeń indywidualnie, były już bowiem złożone.

ALBO:

Prowadzący: „Zwiastuję wam radość wielką, która będzie udziałem całego narodu: dziś w mieście Dawida narodził się wam Zbawiciel, którym jest Mesjasz Pan” (Łk 2, 10-11) — takie słowa skierował anioł do pasterzy w noc Bożego Narodzenia. Słowa te skierowane są dzisiaj również do nas wszystkich. Nie więc radość płynąca z narodzenia Pana będzie udziałem całego świata, naszego polskiego narodu, naszej rodziny, wszystkich naszych krewnych, znajomych i przyjaciół. Wszystkich ogarniamy dzisiaj myślą i sercem i prosimy pana, by nappełnił ich radością i pokojem. Przełamiemy się opłatkiem, który nam przypomina Ciało Chrystusa — pokarm niebieski — i Jego bezgraniczną miłość do nas, a zarazem uczy nas, że mamy dzielić się z braćmi ostatnim kawałkiem chleba.

Życzę wam wszystkim i sobie, byśmy tworzyli jedno serce i jedną duszę i jako dzieci Boże tworzyli domowy Kościół. Niech więc panuje w nim radość i pokój, o którym śpiewali aniołowie nad grotą w dzisiejszą noc Bożego Narodzenia. Módlmy się za wszystkich, których ogarniamy swoim sercem, a szczególnie za papieża N., naszego biskupa N., naszych krewnych, przyjaciół i sąsiadów oraz zmarłych, by w dzisiejszą noc Pan obdarzył ich swą łaską i pokojem.

Wszyscy: Wysłuchaj nas, Panie.

Ojcze nasz...

Prowadzący: Panie Jezu Chryste, który rodząc się jako Dziecię, uświęciłeś życie rodzinne, pozostań w naszym domu i zajmij z nami miejsce przy stole, błogosławiąc te dary, które z Twej dobroci przygotowaliśmy na stół wigilijny. Który żyjesz i królujesz na wieki wieków.

Wszyscy: Amen.

Wszyscy łamią się opłatkiem, przekazują sobie pokój. Nie trzeba składać życzeń indywidualnie, były już bowiem złożone.

Podczas wieczerzy nie wypada oglądać telewizji, można za to włączyć muzykę poważną albo kolędy.

MODLITWA PO WIECZERZY

Na zakończenie Wili:

Prowadzący: Dziękujemy Ci, Boże, nasz dobry Ojcze, za Syna Twego Jezusa Chrystusa, złożonego na sianie, dziękujemy za miłość wszystkich ludzi, za ten błogosławiony wieczór i dary, które spożywaliśmy. Tobie chwała na wieki.

Wszyscy: Tobie chwała na wieki.

Po wieczerzy zaleca się czuwanie wigilijne całej rodziny aż do Pasterki. W tym czasie można uroczysto przygotowywać się na narodzenie Pańskie, rozmawiając o tradycjach bożonarodzeniowych oraz przeprowadzając domowe obrzędy związane z narodzeniem Jezusa, np. uroczyste błogosławieństwo dzieci, błogosławieństwo choinki, żłóbka.

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA DZIECI

Rodzice i dzieci gromadzą się wokół żłóbka Dzieciątka Jezus. Obrzęd rozpoczyna się od znaku krzyża świętego i śpiewu kolędy.

Prowadzący: W imię Ojca † i Syna †, i Ducha Świętego.

Wszyscy: Amen.

Następuje odśpiewanie kolędy „Dzisiaj w Betlejem”, po której prowadzący odczytuje fragment Pisma Świętego.

Prowadzący: Posłuchajmy krótkiego tekstu Ewangelii według św. Łukasza, mówiącego o dziecięcych latach Jezusa.

(Łk 2, 39–40)

A gdy wypełnili wszystko według Prawa Pańskiego, wrócili do Galilei, do swego miasta — Nazaret. Dziecię zaś rosło i nabierało mocy, napełniając się mądrością, a łaska Boża spoczywała na Nim.

Oto Słowo Pańskie.

Wszyscy: Chwała Tobie, Chryste.

Jeśli dzieci są małe i leżą w łóżeczku, wówczas rodzice zbliżają się do łóżeczka. Starsze dzieci klękają przed rodzicami, którzy modlą się nad nimi. Modlitwy głośno odmawia jedno z rodziców:

Ojciec: Najlepszy nasz Ojczy, od którego pochodzi wszelkie ojcostwo na niebie i ziemi, który uczyniłeś nas uczestnikami swego aktu stwórczego, spraw prosimy, niech spłynie na te nasze dzieci (*to nasze dziecko*) Twoje błogosławieństwo i Twoja łaska i niech dojdą (*dojdzie*) do pełnego rozwoju fizycznego i duchowego, i wielbią (*wielbi*) Cię zawsze.

Wszyscy: Amen.

Matka: Panie Jezu Chryste, Synu Maryi, który znasz troski i niepokoje wszystkich matek na ziemi, otaczaj nasze dzieci (*nasze dziecko*) swoją miłością i błogosławieństwem, niech wzrastają (*wzrasta*) w mądrości, w latach i Twojej łasce.

Wszyscy: Amen.

Ojciec: Duchu Świąty, który sprawiasz łaskę w duszach ludzkich, prosimy uświęć je (*go, ją*) i dokonuj dzieła, które rozpocząłeś na Chrzcie świętym.

Wszyscy: Amen.

Jeżeli dziecko jest chore, wówczas rodzice modlą się:

Wszehmogący Boże, najlepszy nasz Ojczy, uzdrów słabości tego dziecka, wzmocnij jego siły i spraw, niech okaże się na nim twoje miłosierdzie i wielkość Twojej łaski, by w zdrowiu rozwijało się i doskonaliło, służąc Ci w braciach przez wszystkie dni długiego życia.

Wszyscy: Amen.

Rodzice jak przy Chrzcie św. znaczą znakiem krzyża św. czoło mówiąc:

Niech Cię błogosławi Bóg Ojczy † i Syn † i Duch † Świąty. Amen.

Po tych słowach rodzice poprzez pocałunek przekazują dzieciom pokój, po czym wszyscy śpiewają kolędę „Gdy się Chrystus rodzi”.

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIEŃSTWA CHOINKI

Rodzina gromadzi się wokół choinki. Niedaleko, pod ręką, należy naszykować naczynie z wodą święconą oraz kropidło, Pismo Święte i tekst modlitwy błogosławieństwa.

Prowadzący: W imię Ojca † i Syna †, i Ducha Świętego.

Wszyscy: Amen.

Prowadzący: Oto najcenniejsze drzewo pośrodku raju.

Wszyscy: Na którym Jezus Chrystus przez śmierć swoją zwyciężył śmierć wszystkich.

Prowadzący dokonuje błogosławieństwa poniższymi lub podobnymi słowami:

Prowadzący: Choinka, jako drzewko bożonarodzeniowe, z wiecznie zielonymi gałązkami, którą ustawiliśmy w naszym mieszkaniu, jest symbolem życia wiecznego, jakie wysłużył nam nasz Zbawiciel, Jezus Chrystus. Choinka przypomina nam również biblijne „drzewo życia”, które na rozkaz Boga wyrosło pośrodku raju (Rdz 2, 8–9) i jest zapowiedzią wiecznego szczęścia zbawionych. Światła umieszczone na choince przypominają nam światło, jakie rozbłysło nad grota betlejemską w dniu narodzenia Chrystusa, „Światłości prawdziwej”. Ozdoby choinkowe symbolizują łaski Chrystusowe zesłane na ludzi, a także nasze dobre uczynki, którymi okazujemy miłość Chrystusowi obecnemu w naszych braciach.

Wszyscy siedzą i słuchają Słowa bożego, które odczytuje wybrana osoba. Przewodniczący rozpoczyna słowami:

Prowadzący: Posłuchajmy z uwagą Słowa Bożego z Księgi Rodzaju, mówiącego o stworzeniu żywej przyrody, która dzisiaj w znaku tego drzewka wielbi przychodzącego do nas Syna Bożego.

(Rdz 1, 11–12)

Bóg rzekł: „Niechaj ziemia wyda rośliny zielone: trawy dające nasiona, drzewa owocowe rodzące na ziemi według swego gatunku owoce, w których są nasiona”. I stało się tak. Ziemia wydała rośliny zielone: trawę dającą nasienie według swego gatunku i drzewa rodzące owoce, w których było nasienie według ich gatunków. A Bóg widział, że były dobre.

Oto Słowo Boże.

Wszyscy: Bogu niech będą dzięki.

Prowadzący: Módlmy się. Panie Jezu Chryste, który umierając na drzewie krzyża przewyciężyłeś grzech i śmierć, jaką spowodowało spożycie owocu z drzewa zakazanego, prosimy Cię, udziel nam obfitych łask płynących z Twego Narodzenia tak, abyśmy w życiu naszym byli żywymi latoroślami Ciebie, dobrego i wiecznie zielonego krzewu winnego, i Twoją mocą mogli przynosić owoce dobrych uczynków zasługujących na życie wieczne. Który żyjesz i królujesz na wieki wieków.

Wszyscy: Amen.

Choinkę i obecnych można pokroić wodą święconą, a następnie zaśpiewać radosną kolędę, np. „Wśród nocnej ciszy” lub „Chojka”.

PROŚBY

Prowadzący: Błagajmy Boga Ojca, który nas wielce umiłował i zesłał nam swojego Syna. Zanośmy do Niego pokorne prośby:

Niech będzie z nami łaska Twego Syna.

Wszyscy: *Niech będzie z nami łaska Twego Syna.*

Prowadzący: Boże miłości, Ojcie naszego Pana Jezusa Chrystusa, Ty zmiłowałeś się nad ludźmi żyjącymi w ciemnościach grzechu

– wysłuchaj modłów, które zanosimy za zbawienie wszystkich.

Wszyscy: *Niech będzie z nami łaska Twego Syna.*

Prowadzący: Pamiętaj, Panie, o Twoim Kościele na całej ziemi

– błogosław całemu ludowi i obdarz go pokojem.

Wszyscy: *Niech będzie z nami łaska Twego Syna.*

Prowadzący: Ojcie wszystkich ludzi, przywróć pokój między narodami i zwróć oczy wszystkich ludów ku Twemu Synowi

– ześlij ducha pokoju na tych, którzy nimi rządzą.

Wszyscy: *Niech będzie z nami łaska Twego Syna.*

Prowadzący: Ty posłałeś aniołów, aby w dniu przyjścia Twego Syna głosili pokój na ziemi

– obdarz umarłych wiecznym pokojem.

Wszyscy: *Niech będzie z nami łaska Twego Syna.*

Można dodać własne prośby.

Ojcie nasz...

Prowadzący: Przeniknięci nowym blaskiem Wcielonego Słowa, prosimy Cię wszechmogący Boże, spraw, niech w naszych czynach odbija się światło, które przez wiarę jaśnieje w naszych duszach. Przez Jezusa Chrystusa, Twójego Syna, naszego Pana i Boga, który z Tobą żyje i króluje w jedności Ducha Świętego, przez wszystkie wieki wieków.

Wszyscy: Amen.

BŁOGOSŁAWIENSTWO ZEBRANYCH

Prowadzący: † Niech nas Bóg błogosławi, broni od wszelkiego zła i doprowadzi do życia wiecznego.

Wszyscy: Amen.

W ten sposób pobłogosławione żywe drzewko bożonarodzeniowe, czyli choinka, po zakończeniu Okresu Bożego Narodzenia nie może zostać wyrzucone na śmietnik, lecz powinno być pocięte na drobne kawałki i spalone w piecu lub na ognisku.

OBRZĘD SKRÓCONY

Prowadzący: W imię Ojca † i Syna †, i Ducha Świętego.

Wszyscy: Amen.

Prowadzący: Prośmy Pana Boga o obfite błogosławieństwo dla wszystkich zgromadzonych wokół tej choinki.

Po chwili milczenia prowadzący kontynuuje modlitwę:

Prowadzący: Panie, nasz Boże,
bądź błogosławiony za wszystko, co stworzyłeś,
za ziemię, słońce, księżyc i gwiazdy.
Wychwalamy Cię za światło,
Jakim obdarzyłeś ludzi w Starym Testamencie:
Za Słowo Boże, przykazania, prorocтва i obietnice.
Wychwalamy Cię za Jezusa Chrystusa, Twojego Syna:
Emmanuela, Boga z nami, Księcia Pokoju,
który napełnia nas cudowną Twoją miłością.
Panie, Boże,
Niech Twoje błogosławieństwo spocznie na nas,
podczas gdy zapalamy światła na tej choince.
Niech to światło i radość, którą daje,
będzie znakiem i zapoczątkowaniem radości,
którą nas obdarzysz w Twoim królestwie.
Spraw, niech wszyscy, którzy cieszą się tą choinką,
dojdą do pełnego poznania Chrystusa
i dostąpią radości zbawienia.
Prosimy Cię o to przez naszego Pana,
Jezusa Chrystusa,
który z Tobą żyje i króluje
w jedności Ducha Świętego,
przez wszystkie wieki wieków.

Wszyscy: Amen.

ALBO:

Prowadzący: Boże, Stwórco wszystkiego!
Wychwalamy Cię za tę choinkę,
która wnosi do naszego domu piękno, radość i obietnicę życia.
Niech Twoje błogosławieństwo zstąpi na wszystkich,

którzy się wokół niej gromadzą,
i na nas, którzy przeżywamy Uroczystość Narodzenia Pańskiego
w Twojej światłości.
Z wiarą oczekujemy przyjścia Chrystusa
i dnia wiecznej szczęśliwości oraz pokoju.
Ty jesteś jedynym Bogiem.
Który żyje i króluje na wieki wieków.

Wszyscy: Amen.

*Choinkę i obecnych można pokroić wodą święconą, a następnie zaśpiewać radosną kolędę,
np. „Wśród nocnej ciszy” lub „Bóg się rodzi”.*

BŁOGOSŁAWIENSTWO ZEBRANYCH

Prowadzący: † Niech nas Bóg błogosławi, broni od wszelkiego zła i doprowadzi do życia wiecznego.

Wszyscy: Amen.

W ten sposób pobłogosławione żywe drzewko bożonarodzeniowe, czyli choinka, po zakończeniu Okresu Bożego Narodzenia nie może zostać wyrzucone na śmietnik, lecz powinno być pocięte na drobne kawałki i spalone w piecu lub na ognisku.

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA ŚWIECY BOŻONARODZENIOWEJ

Rodzina gromadzi się wokół stołu, na którym stoi przygotowana świeca.

Śpiew kolędy „Gdy się Chrystus rodzi”.

Prowadzący: W Ewangelii świętego Jana czytamy: „Była światłość prawdziwa, która oświeca każdego człowieka, gdy na świat przychodzi. Na świecie było Słowo, a świat stał się przez Nie, lecz świat Go nie poznał. Przyszło do swojej własności, a swoi Go nie przyjęli. Wszystkim tym jednak, którzy Je przyjęli, dało moc, aby się stali dziećmi Bożymi” (J 1, 9–12). Prośmy więc Boga, aby pobłogosławił naszą wspólnotę, która z wiarą przyjmuje Jezusa i tę świecę, którą przygotowaliśmy dla uczczenia Jego Narodzin w ludzkim ciele.

Wszyscy zachowują przez pewien czas modlitewne milczenie, następnie prowadzący odmawia modlitwę błogosławieństwa.

Prowadzący: Błogosławiony jesteś Boże,
Najlepszy nasz Ojcze,
który dałeś nam Swojego Jedyne Syna
jako światłość prawdziwą,
która w ciemności świeci,
i przychodząc na świat,
oświeca każdego człowieka.
Prosimy Cię,

napelnij nasze serca swiatlem Twojej prawdy
i daj nam moc,
abyśmy się stali w pełni synami Bożymi.
Niech światło tej świecy,
którą zapalamy ku czci Twego Syna,
rozproszy mroki grzechu
i zjednoczy nas w wierze i miłości.
Przez Chrystusa, Pana naszego.

Wszyscy: Amen.

Jedno z dzieci lub ktoś inny wyznaczony zapala świecę i mówi:

Chrystus światłością świata.

Wszyscy: Bogu niech będą dzięki.

Wszyscy odśpiewują kolędę „Anioł pasterzom mówił”.

CHRZEŚCIJAŃSKIE OBRZĘDY PRZY ŻŁÓBKU BIBLIJNYM

Żłóbek można przygotować już w adwencie i pozostawić w nim puste miejsce dla Dzieciątka Jezus. Wigilia Bożego Narodzenia i umieszczenie w żłóbku figurki małego Jezusa ma wprowadzić dzieci w Okres Bożego Narodzenia i epokę Nowego Testamentu. W ten sposób nie tylko najmłodszy mogą głębiej doświadczyć obecności Narodzonego Chrystusa.

Można wprowadzić dzieci także w tajemnice życia wspólnoty Kościoła, czytając i opowiadając urywki Dziejów Apostolskich, o męczeństwie św. Szczepana, o Apostołach i świętych, a także współczesnych ludzi Kościoła. Na podstawie kolejnych rozmów i tematów dzieci mogą wykonywać kolejne figurki do żłóbka.

OBRZĘDY W WIECZÓR WIGILIJNY

Potrzebne: siano, gałązki jodłowe, figurka Dzieciątka Jezus, świecek choinkowe.

Na początku obrzędu do żłóbka wkładamy siano, na którym umieszczona zostanie figurka Dzieciątka. Otoczenie żłóbka warto wesole udekorować zielenią, gałązkami i bombkami.

Po zakończeniu wieczerzy wigilijnej dzieci przenoszą do żłóbka figurkę Dzieciątka Jezus. Przeniesieniu można nadać charakteru procesji z płonącymi świeczkami i śpiewem kolęd.

Śpiew kolędy „Dzisiaj w Betlejem”.

Prowadzący: Z pobożną radością czcimy narodzenie Syna Twego, Panie, daj nam tę łaskę, abyśmy żywą wiarą pojęli głębiej tej tajemnicy i pokochali ją gorętszą miłością.
Przez Chrystusa, Pana naszego.

Wszyscy: Amen.

Jeżeli nie była czytana Ewangelia podczas obrzędów wigilijnych, wówczas czytamy fragment Ewangelii wg św. Łukasz 2, 1–14.

Rodzice w rozmowie z dziećmi wyjaśniają słowa Ewangelii, zwracając uwagę na autentyczność prezentowanych wydarzeń. Określone są miejsce i czas oraz świadkowie zdarzenia. Można też pokazać zdjęcia miejsc w Palestynie. Warto wzbogacić obrzędy o recytację poezji bożonarodzeniowej.

W tym momencie można również wręczać sobie upominki, odczytywać życzenia od dalszych krewnych, przyjaciół, znajomych.

Tak spędzony wieczór kończymy modlitwą uwielbienia lub dziękczynienia, najlepiej spontaniczną, do której włączą się wszyscy. Można posłużyć się poniższą modlitwą.

Prowadzący: Panie Jezu, który przyszedłeś na ziemię w największym ubóstwie i stałeś się jednym z nas, uwielbiamy Cię za wielką miłość Twoją.

Wszyscy: *Uwielbiamy Cię, Panie.*

Prowadzący: Za to, że zbawiłeś nas wszystkich i uczyniłeś dziećmi Bożymi i synami światłości – dziękujemy Ci, Panie.

Wszyscy: *Dziękujemy Ci, Panie.*

Prowadzący: Za światło tej nocy, które jaśnieje przez całe wieki i za radość dzisiejszego wieczoru – dziękujemy Ci, Panie.

Wszyscy: *Dziękujemy Ci, Panie.*

Na zakończenie wszyscy śpiewają ostatnią zwrotkę kolędy „Bóg się rodzi”.

Podnieś rękę, Boże Dziecię, — Błogosław Ojczyznę miłą, — W dobrych radach, w dobrym bycie,
— Wspieraj jej siłę swą siłą. — Dom nasz i majątność całą, — I wszystkie wioski z miastami, —
A Słowo Ciałem się stało, — I mieszkało między nami.

OBRZĘDY W BOŻE NARODZENIE (25 GRUDNIA)

Obok żłóbka z Dzieciątkiem ustawiamy figurki pasterzy i owieczek. Można postawić także inne zwierzątka, które dzieci lubią, nawet drapieżne. Staną się one odpowiednią ilustracją do prorocstwa Izajasza o pokoju mesjańskim (Iz 11, 6–10).

Spotkanie rozpoczyna śpiew kolędy „Przybieżeli do Betlejem pasterze”.

Po ustawieniu przy żłóbku figurek odczytywany jest fragment Ewangelii według św. Łukasza:

Prowadzący: Posłuchajmy z uwagą słów Ewangelii według św. Łukasza:

(Łk 2, 8–20)

W tej samej okolicy przebywali w polu pasterze i trzymali straż nocną nad swoją trzodą. Naraz stanął przy nich anioł Pański i chwała Pańska zewsząd ich oświeciła, tak że bardzo się przestraszyli. Lecz anioł rzekł do nich: „Nie bójcie się! Oto zwiastuję wam radość wielką, która będzie udziałem całego narodu: dziś w mieście Dawida narodził się wam Zbawiciel, którym jest Mesjasz, Pan. A to będzie znakiem dla was: Znajdziecie Niemowlę, owinięte w pieluszki i leżące w żłobie”. I nagle przyłączyło się do anioła mnóstwo zastępów niebieskich, które wielbiły Boga słowami:

„Chwała Bogu na wysokościach,
a na ziemi pokój
ludziom Jego upodobania”.

Gdy aniołowie odeszli od nich do nieba, pasterze mówili nawzajem do siebie: „Pójdźmy do Betlejem i zobaczmy, co się tam zdarzyło i o czym nam Pan oznajmił”. Udali się też z pośpiechem i znaleźli Maryję, Józefa i Niemowlę, leżące w żłobie. Gdy Je ujrzeli, opowiedzieli o tym, co im zostało objawione o tym Dziecięciu. A wszyscy, którzy to słyszeli, dziwili się temu, co im pasterze opowiadali. Lecz Maryja zachowywała wszystkie te sprawy i rozważała je w swoim sercu. A pasterze wrócili, wielbiąc i wysławiając Boga za wszystko, co słyszeli i widzieli, jak im to było powiedziane.

Oto Słowo Pańskie.

Wszyscy: Chwała Tobie, Chryste.

Prowadzący: Panie Jezu, który najpierw jako Zbawiciel objawiłeś się ubogim pasterzom i przyjąłeś od nich dary, a który powiesz potem „błogosławieni ubodzy”, dziękujemy Ci za to, że spełniło się proroctwo, iż Dobra Nowina o zbawieniu będzie głoszona ubogim, spraw, abyśmy i my znaleźli się w ich gronie. Który żyjesz i królujesz na wieki wieków.

Wszyscy: Amen.

Opracowanie na podstawie książki *Rytuał rodzinny* ks. Józefa Wysockiego.